
THE VERBAL EXPRESSION OF EMOTIONS IN GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE

Viktorija Krstovska

University “Goce Delcev”, Shtip, North Macedonia, viktorija_krstovska@hotmail.com

Abstract: In the language, just like in all live spheres, nothing is that simple as it seems. The language palette consists not only of black and white, but also it is a spectrum of various tones and nuances. With proper combination of these tones and nuances you can create a clear language image that expresses a complete thought, that shares some information, or with whom you can recognize a specific emotion. Every language tone, or every language entity has its own place in the language system, own meaning and function. Some language entities have only one meaning, they can have one particular function and some of them can have more nuances, or more meanings. The language offers an opportunity to represent some object or appearance with distinct language entities, for example with different lexemes, or to indicate more objects or appearances with only one lexeme. The lexemes can form groups that include all the lexemes that have similar characteristics or meanings. The emotional lexis contains all the words that name an emotion, or in some way are connected to the emotion or more precisely the words where the characteristic emotionality can be recognized. If it can be said that the language is complex, then with right can be also claimed that the emotional lexis is even more complex, because the basis of the emotions seen from a psychological aspect is also a complex appearance. It can be recognized by the different ways that the language can use to represent an emotion. Basically, the language is not only used to name the objects and appearances, but also to explain and define them. When we talk about the connection between the language and the emotion, it is not only about naming the emotions (Liebe-love, Glück-happiness, Angst-fear), but also about their explaining with the help of the language, or about recognizing the emotion combining the language entities even when in the context a concrete emotion is not named. However, we can't say that we can exhaust all the possibilities, or that we can determine all the ways that the language can use to emit an emotion, because the language changes a lot and improves itself. That way the language opens new variant forms of expressing the emotion that can help us to improve the language and learn more about the emotions.

The purpose of this paper is to give a short review about the emotions and the language, to explain their connection, to mention some of the possibilities of expressing the emotions with the help of the language in German and Macedonian language and to give a short explanation about these possibilities of expressing the emotion with the help of short definitions supported by examples from the fairy tale “Snow white” from The Brothers Grimm.

Keywords: German, Macedonian, emotion, meaning, context

ВЕРБАЛНО ИЗРАЗУВАЊЕ НА ЕМОЦИЈИТЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Викторија Крстовска

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Северна Македонија viktorija_krstovska@hotmail.com

Резиме: Во јазикот, исто како и во сите сфери на животот, ништо не е едноставно. Јазичната палета не се состои само од црно и бело, туку е спектар од најразлични тонови и нијанси. Со правилно комбинирање на овие тонови и нијанси се добива јасна јазична слика со која се изразува една комплетна мисла, се споделува некоја информација, или пак се препознава одредена емоција. Секој јазичен тон, односно секоја јазична единица си има свое место во јазичниот систем, свое значење и функција. Некои јазични единици се носители на само едно значење, имаат само една одредена функција, а некои се среќаваат во повеќе нијанси, или значења. Јазикот нуди можност еден предмет или појава да биде претставен со различни јазични единици, на пример со различни лексеми, или пак со една лексема да означи повеќе предмети или појави. Лексемите формираат разни групи во кои се вбројуваат сите лексеми кои имаат слични карактеристики или значења. Емоционалната лексика ги содржи сите зборови кои именуваат емоција, или пак на некој начин се поврзани со емоциите, односно кај кои од различен аспект се препознава карактеристиката емоционалност. Ако може да се каже дека јазикот е комплексен, тогаш со право може да се констатира дека емоционалната лексика е уште покомплексна, затоа што емоциите од психолошки аспект во основа се комплексна појава. Тоа се согледува според различните начини на кои јазикот може да претстави една емоција. Во основа, јазикот не служи само за именување на предметите и појавите, туку и за нивно дообјаснување и дефинирање.

Кога станува збор за поврзаноста помеѓу јазикот и емоцијата, овде не се работи само за именување на емоциите (Liebe-љубов, Glück-среќа, Angst-страв), туку и за нивно објаснување со помош на јазикот, или пак препознавање на емоциите преку комбинации на јазичните единици дури и кога во самиот контекст не се именува одредна емоција. Сепак, не може да се каже дека може да се исцрпат сите можности, или пак да се одредат сите начини на кои јазикот емитува некоја емоција, бидејќи јазикот постојано се менува и усовршува. На овој начин јазикот отвара нови отвора нови варијанти на изразување на емоцијата и може да ни помогне во усовршувањето на јазикот и подобро запознавање на емоциите.

Целта на овој труд е да се даде краток осврт на емоциите и јазикот, нивната поврзаност, да се наведат дел од начините на изразување на емоциите со помош на јазикот во германскиот и во македонскиот јазик и да се претстават на кратко овие начини на изразување со помош на кратко дефинирање и поткрепа врз основа на примери преземени од сказната „Снежана“ од Браќата Грим.

Клучни зборови: германски јазик, македонски јазик, емоција, значење, контекст

1. ВОВЕД

Начинот на кој ги изразуваме мислите и чувствата со помош на различните знаци, интонацијата, говорот на телото како и јазикот има големо влијание врз соговорникот, до тој степен што може да донесе промена во убедувањата, ставовите на соговорникот, но и да предизвика одредена емоција како резултат на комбинацијата на различни јазични елементи. Јазично – емоционалната врска е нераскинлива и никогаш не е доволно истражена.

2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ЕМОЦИИТЕ И НА ЈАЗИКОТ

Во последните неколку години емоциите претставуваат доста интересна тема за истражување и во рамките на останатите науки, не само од гледна точка на психологијата. Поради тоа, постојано се појавуваат нови теории и размислувања за тоа што претставуваат емоциите, кои се нивните составни делови, како се манифестираат, кое е нивното значење и функција итн.

Речиси во сите дефинирања како основна карактеристика на емоциите е наведена „субјективноста“. Ова тврдење дека емоциите се нешто субјективно го поткрепуваат и Бееди, Тери, Лејн и Девонпорт (Beedie, Terry, Lane, & Devonport, 2011, цитирано во Spielman 2017), според кои поимот „емоција“ често се меша со поимот „расположение“. Сепак, разликата ја нагласуваат со тоа што ги дефинираат емоциите како: афективна состојба која е прилично интензивна и која се појавува како резултат на нешто кое го доживуваме.

Емоциите се присутни во секоја сфера од животот. Затоа, покрај дефинирањето на емоциите потребно е да се пронајдат начини како тие да се искажат, или како да се препознаат во моментот кога се доживуваат. Покрај несвесното откривање на емоциите по невербален пат со помош на мимики и гестови, изразувањето на емоциите се одвива и на вербален начин, со помош на јазикот. Шпилман (Spillmann 2000: 17) го дефинира јазикот како систем од знаци и правила за поврзување на тие знаци. Јазикот претставува комплексен систем и се состои од голем број на знаци кои се различни по вид. Општо, „знакот“ се дефинира како единство од две нешта, едната страна е формата, а другата страна на знакот е значењето. (Бојковска et. al. 2000: 13). Од тука може да се каже дека за јазични знаци се сметаат сите јазични елементи кои имаат значење, а овде би се вброиле речениците, синтагмите, зборовите и морфемите.

Емоциите и јазикот се поврзани и зависат едни од други. За полесно да се истражи оваа врска, потребно е да се соберат сите јазични единици кои на некој начин се поврзани со „емоциите“ и „емоционалноста“, односно да се формира емоционалниот вокабулар или емоционалната лексика на еден јазик. Фомина (Fomina 1999) наведува три критериуми кои се клучни при одлуката дали некоја јазична единица ќе се вброи во емоционално-вреднуваната лексика на еден јазик или не:

- 1.формално означување на емоционалноста – присуство на афикси/ полуафикси, кои укажуваат на емоционалност кај еден збор;
- 2.податоци за контекстуални можности на употреба на еден збор – синтагматските врски, компатибилноста, позитивниот или негативниот карактер на концептот во кој може да се употреби итн;
- 3.лексикографскиот опис на дадената лексема врз основа на речници.

Токму овие критериуми се основа за претставување на начините на кои можат да се изразат емоциите со помош на јазикот.

3. ЈАЗИЧНО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА ЕМОЦИИТЕ

Постојат многубројни примери каде јазикот се користи како средство за изразување на емоциите. Сепак, големиот број на примери ги намалува шансите за конкретизирање и точна поделба или групирање на

можностите за изразување на емоциите со помош на јазикот.

Овде ќе бидат претставени мал дел од нив и тоа според примери на германски и македонски јазик. За корпус е одредена сказната „Снежана“ од Браќата Грим, а како појдовен јазик се зема германскиот јазик, односно јазикот на Браќата Грим.

Начин бр. 1: Според значењето. Овој начин на изразување на емоциите се заснова на претходно наведениот критериум за одредување на емоционалната лексика, односно според дефинирање на значењето на лексемата врз основа на речници. Овде се јавува потреба за дефинирање на поимот „значење“. Лехнер (Lechner 2016) потенцира дека еден израз има две страни – форма и значење, а значењето го дефинира како информација која ја содржи еден израз, која укажува на што се однесува дадениот израз. Исто така за поконкретно дефинирање на поимот „значење“ ги наведува трите аспекти на значењето според Лебнер (Löbner 2003 цитирано во Lechner 2016): дескриптивно значење (опишува објекти, личности, ситуации итн), социјално значење (укажува на социјални врски) и експресивно значење (изразува чувства, перцепции и ставови). Лексемите кои означуваат емоција исто така можат да бидат од различен вид, односно една иста емоција може да биде претставена преку различни зборовни класи. Според одредени критериуми и слични карактеристики, зборовите се групираат во соодветни зборовни класи. Ова групирање се прави врз основа на повеќе аспекти: дали еден збор може да флектира или не, дали еден збор има временска карактеристика, дали именката има непроменлива родова карактеристика итн (Schäfer: 2015). Најчесто зборовните класи „именка“, „глагол“ и „придавка“ се употребуваат за претставување на емоциите. Кирилова и Мерзлјакова (Кириллова, Мерзлјакова: 2014) именките ги дефинираат како зборовна група која означува предмети во поширока смисла на зборот, притоа според содржината ги делат именките на конкретни и апстрактни. Во редот на апстрактните именки, покрај именките кои означуваат некоја карактеристика, настан или состојба ги вбројуваат и именките кои означуваат емоции, како на пример сочувство и гнев. Според тоа може да се каже дека именките се најчестата зборовна класа со чија помош наједноставно може да се изрази некоја емоција. Во конкретниот случај, во сказната „Снежана“ ова е претставено со помош на следниве примери:

(1) Da erschrak die Königin und ward gelb und grün vor Neid.

Кралицата се пеплоса, па пожелте и позелене од завист.

(2) Und der Neid und Hochmut wuchsen wie ein Unkraut in ihrem Herzen immer höher, daß sie Tag und Nacht keine Ruhe mehr hatte.

Зависта и надменоста толку ѝ се вгнездија во срцето што ни дење ни ноќе немаше мир.

(3) Als sie den Spiegel so reden hörte, zitterte und bebte sie vor Zorn.

Штом кралицата слушна дека огледалото вака зборува, почна да се тресе од лутина.

Претходните примери ги претставуваат емоциите со помош на именките, односно со директно именување на одредена емоција. Притоа доколку се споредат оригиналниот текст и неговиот превод во примерите (1) и (2), може да се забележи комплетно совпаѓање кога се набљудуваат само именките кои означуваат емоција. Така, именките „Neid“ и „Hochmut“ на македонски јазик се преведени со помош на нивните првични преводни еквиваленти „завист“ и „надменост“.

Речникот на германски јазик „Дуден“ ја дефинира лексемата „Ärger“ како чувство на незадоволство, додека „Zorn“ како жестоко, многу големо незадоволство. Иако овде и во двата случаи станува збор за незадоволство, поради разликата во интензитетот на доживување на емоцијата се јавува потреба од повеќе зборови кои со самата употреба ќе го истакнат интензитетот на емоцијата. Првата преводна варијанта на македонски јазик на поимот „Zorn“ е поимот „гнев“, а потоа „лутина“ и „бес“. Во „Толковниот речник на современиот македонски јазик“ од Зозе Мургоски, „лутина“ се дефинира како незадоволство, а „гнев“ како големо незадоволство, па употребата на „лутина“ како превод на „Zorn“ во примерот (3) укажува на истата емоција со разлика во интензитетот на доживување.

Беше споменато дека јазикот не служи само да именува туку и да опише и дефинира. Таква можност во однос на емоциите нудат другите зборовни класи како на пример глаголите, придавките и прилозите. Херинген (Heringen 1995, цитирано во Godiš 2018: 13) ги означува глаголите како дејство или како временски збор, а во конкретните примери (4) и (5) се среќаваат глаголи кои означуваат емоционално дејство, каде глаголите во преводот потполно соодветствуваат на оригиналните глаголи: sich fürchten – се плаши; ehren – почитува.

(4) Fürchtest du dich vor Gift?

Да не се плашиш? Да не мислиш дека е отровно?

(5) ...ich will es ehren und hochachten wie mein Liebstes

Ќе ја почитувам, ќе ја чувам и ќе ја гледам како нешто најдраго на светот.

Емоционален опис, или употреба на придавка со карактеристика на емоција се среќава во следниве примери:

(6) Es war eine schöne Frau, aber sie war stolz und übermütig...

Таа беше убава, но горда и надмена...

(7) Da hatte ihr neidisches Herz Ruhe, so gut ein neidisches Herz Ruhe haben kann.

Тогаш се смири нејзиното завидливо срце, ако воопшто може да се смири едно такво срце.

Иако поретко и зборовната класа „прилог“ може да се сретне во одреден текст со значење емоција, каков што е случајот со примерот (8) во македонската верзија на сказната:

(8) одговори принцот радосно.

Покрај тоа што во оригиналниот текст една емоција е изразена со една зборовна класа, често пати во преводот се среќава различна зборовна класа, како што е наведено во примерот (9) и (10). Овде германските примери се состојат од именка и тоа „Mitleiden“, „Freude“ додека во преводот се заменети со зборовната класа „глаголи“ – се сожали, како и зборовната класа „прилози“ – одговори радосно.

(9) "Und weil es gar so schön war, hatte der Jäger Mitleiden und sprach...

Снежана беше многу милослива, па ловецот се сожали и рече...

(10) Der Königsson sagte voll Freude: "Du bist bei mir",

...кај мене си – оговори принцот радосно.

Овие примери се приказ дека различна зборовна класа може на ист начин да опише одредена емоција и притоа да не направи големи промени во значењето на изказот.

Начин бр. 2: Асоцијација. Втората можност за изразување на една емоција исто така во основа го има зборот и неговото значење, но се разликува по тоа што овде нема директно именување на одредена емоција, емотивно дејство или состојба. Овде како основна карактеристика се јавува емоционалноста. Ванкова (Vaňková 2010) вели дека категоријата „емоционалност“ го вклучува целокупниот емоционален потенцијал на еден израз. Овде станува збор за поими кои на одреден начин асоцираат на емоции, поточно ја имаат карактеристиката емоционалност, која е присутна во самото значење на зборот.

(11) ...fing es an zu weinen und sprach...

...почна да плаче, велејќи му...

„Дуден“ ја дефинира лексемата „weinen“ (плаче) како израз на болка, а како примери поради кои некој може да плаче се наведени: vor Freude (од радост), vor Angst (од страв), über den Tod ihres Kindes (за смртта на нејзиното дете). Од овде може да се согледа дека поимот „плаче“ во основа ја содржи компонентата „емоционалност“, т.е. самото негово значење има врска со емоциите. Доколку во примерот (11) се набљудува само зборот „плаче“, може да се каже дека тој асоцира на емоција и во овој пример тој е употребен токму со таа намера. но не може да се констатира за која емоција станува збор. Затоа огромно значење за конкретизацијата има самиот контекст.

Начин бр. 3: Контекст. За подобро разбирање на важноста на контекстот, потребно е да се направи разлика помеѓу денотација и конотација. Бусман (Busmann 1990, цитирано во Vlčková 2013) наведува дека денотација претставува константно значење на изразот, додека конотација е индивидуално-емотивна, субјективно-варијабилна, стилистичка, регионална и друга значенска компонента на еден јазичен израз. Според тоа може да се каже дека досегашните примери претставуваат денотација, поради тоа што си имаат едно точно определено значење, без разлика во кој контекст се среќаваат: „плаче“ – го означува истото дејство, има едно исто значење, а контекстот ја одредува само причината за тоа дејство.

За разлика од досегашните примери, овде се среќаваат и примери на конотација:

(12) Da fing es an zu laufen...

...а едно време почна да трча.

Мургоски, во „Толковниот речник на современиот македонски јазик“ ги наведува следниве значења на поимот „трча“: 1.се движи со брзи чекори притоа најмалку една нога во секое време е одвоена од земјата, 2.учествува во трката; 3.се додворува отворено и наметливо; 4. оди од едно до друго место; 5. се движи со трчање најчесто на посочениот начин. Според ова, наведениот пример не асоцира на никаква емоција, тука само означува некое дејство, поточно движење. Доколку се прошири анализата и се набљудуваат околностите кои довеле до конкретното дејство, може да се заклучи дека влијанието на контекстот е многу големо и може да го оддалечи зборот или целата реченица од нејзиното основно значење.

(13) Nun war das arme Kind in dem großen Wald mütterseelig allein, und ward ihm so angst, daß es alle Blätter an den Bäumen ansah und nicht wußte, wie es sich helfen sollte. Da fing es an zu laufen und lief über die spitzen Steine und durch die Dornen...

Кутрата Снежана се најде сосем сама сред големата шума, па толку многу се исплаши што гледаше само во лисјата од дрвјата, не знаејќи што да прави. Ту одеше бавно, ту иташе, а едно време почна да трча преку шилестите камења и трње.

Од примерот (13) може да се согледа дека околностите, односно контекстот му придаваат емоционална компонента на едноставното дејство „трча“, бидејќи тоа трчање е поттикнато од некоја емоција, во

конкретниот случај од емоциите страв и беспомошност, или може да се каже дека претставува реакција на одредена емоција, слично како што беше случајот со поимот „плаче“. Разликата е во тоа што „плаче“ директно асоцира, или означува реакција на одредена емоција, без разлика на контекстот во кој се среќава, додека „трча“ во своето основно значење не претставува реакција на одредена емоција, туку во овој пример, според контекстот се поврзува со емоциите.

4. ЗАКЛУЧОК

Се чини дека директното именување на емоциите или на дејствата поврзани со емоциите се најлесниот и најраспространетиот начин на изразување на емоциите. Но, јазикот како систем од знаци овозможува различно комбинирање на јазичните единици и откривање на нови начини на изразување речиси во секоја нова ситуација. Начините на кои се изразуваат емоциите се испреплетуваат и надолнуваат еден со друг, па може да се каже дека во секој јазичен израз, емоцијата е претставена на повеќе од еден начин.

ЛИТЕРАТУРА

- Fomina, S. (1999). *Emotional wertende Lexik der deutschen Gegenwartssprache*. Woronesch: Istaki, 12-13.
- Godiš, T. (2018). *Morphologie der deutschen Sprachen, Teil 1 - das Verb*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 13.
- Gebrüder Grimm, (1989) *Schneewitchen. Kinder- und Hausmärchen*. Esslingen: Thienemann Duden. Deutsch als Fremdsprache. Standardwörterbuch. 2.,neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim 2010.
- Lechner, W. (2016). *Einführung in die Semantik, Skriptum zu DGY 15*. Athen: Universität Athen, 2.
- Schäfer, R. (2015). *Einführung in die grammatische Beschreibung des Deutschen*. Berlin: Language Science Press, 135-148.
- Spielman, R. M. (2017). *Psychology*. Houston, Texas: openstax, 350.
- Spillman, H. O. (2000). *Einführung in die germanistische Linguistik*. Kassel: Langenscheidt, 17. .
- Vaňková, L. (2010). Zur Kategorie der Emotionalität. Am Beispiel der Figurenrede im Roman ‚Spieltrieb‘ von Juli Zeh . In O. univerzita, *Studia Germanistica, ČÍSLO 6* (S. 9-18). Ostrava: Vydala Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 11.
- Vlčková, I. (2018). *Emotionalität und expressive sprachliche Mittel in den publizistischen Texten. Diplomarbeit*. Brno: Masaryk Universität, Philosophische Fakultät, 20. .
- Бојковска, С., Пандев, Д., Минова-Ѓуркова, Л., & Цветковски, Ж. (2000). *Македонски јазик за средното образование*. Скопје: Просветно дело, 13.
- Браќата Грим, (2017) *Снежана и други сказни* (3.изд.) (НУБ „Св. Климент Охридски“ Скопје прев.) Скопје: Просветно дело – „Детска радост“
- Голем македонско–германски и германско-македонски речник. /Петар Рау, Ранка Грчева/, Скопје: Магор ДОО, 2006
- Мерзлякова, Н. П., & Кириллова, Т. Л. (2014). *DAS SUBSTANTIV Materialien zur deutschen Grammatik*. Ижевск: Удмуртский университет, 6-7
- Толковен речник на современиот македонски јазик, Второ проширено и преработено издание / Зозе Мурговски - Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“ 2011